

Beheer- en inrichtingsplan 'Vier Stenen'

Een nieuwe natuurlijke bloemenwei bij het Savelsbos

Datum: 25 april 2013

Status: definitief

Inleiding

Het te ontwikkelen akkerperceel ligt aan de zuidzijde van de Savelsweg, in de oostrand van het Savelsbos. Het maakt onderdeel uit van de plateauzone die ten zuiden en westen ervan grenst aan de struiketage (= mantelzone) - met onder meer soorten als vuilboom, berk en hazelaar - van het Savelsbos.

De diepe ondergrond van dit gebied bestaat uit kalksteen, afgedekt met een laag van grind- en zandrijke rivierafzetting en daar bovenop een toplaag van maximaal 20 cm dikke leemlaag (= löss)

Het Savelsbos is nu een verzamelnaam voor het huidige hellingboscomplex dat eertijds slechts bestond uit kleinere bosjes op de allersteilste gedeelten. De gronden ertussen waren in gebruik als heide, wijngaard, beweid grasland of als akkerterrassen. Door de schaalvergroting in de landbouw is de diversiteit in gebruik van de hellingronden verdwenen en zijn veel tussenliggende percelen weer in bos veranderd. De oorspronkelijke bospercelen zijn met "oude" bossoorten zoals gele anemoon, gevlekte aronskelk, voorjaarshelmbloem, als onderdeel van de voorjaarsflora, nu nog te onderscheiden van de jongere bosdelen.

De Savelsweg loopt vanuit het dal (Voerenweg) recht omhoog door het bos.

De naam "savel" duidt erop dat in deze helling plaatselijk zandige bodem aanwezig is, die verspreid vooral vermengd is met leem en ook plaatselijk veel grind bevat.

Op de overgang van de helling naar het plateau liggen nu nog vier grote zandstenen (= Veer Stjein), die afkomstig zijn van de nabijgelegen Maasgrindgroeve. Omdat de locatie van deze stenen overeenkomt met een van de hoeken van het te ontwikkelen natuurterrein en als zodanig ook een topografische aanduiding hebben, is het natuurterrein in wording hiernaar vernoemd.

Actuele situatie

Het kadastraal perceel R 244 gemeente Margraten is sinds mensenheugenis als landbouwperceel in gebruik. Afwisselend is het weiland geweest, maar het is ook regelmatig als akker benut. Vanwege de aanwezigheid van veel kiezelstenen, maar ook van restanten van vuursteen, zijn vooral graangewassen en maïs geteeld. Momenteel is het gehele perceel ingezaaid met wintertarwe. Voor de natuurontwikkeling komt ongeveer driekwart van het perceel (zie de bijgevoegde kaart) met een oppervlakte van 2.46 ha in aanmerking. Het resterende deel blijft als landbouwperceel in gebruik.

Beoogde natuurontwikkeling

Binnen het Zuid-limbursg scala van beekdal-helling-plateau is voor het terrein een (hei)schraal grasland voorzien. Met name omdat er een uitgestrekte overgangzone van plateau naar helling aanwezig is, biedt dit de gelegenheid om er een robuuste zone tussen bos en grasland te creëren. Deze zone bestaat nu al uit een egaal brede mantelstrook van ongeveer 15 m breed langs de gehele bosrand van het Savelsbos.

Deze mantelzone is van groot belang voor zowel de zoogdiersoorten (uit de bosrand) zoals bunzing, bosspitsmuis en wezel alsook soorten van het open veld maar die tevens de rand van een bos prefereren zoals dwergmuis, rosse vleermuis en watervleermuis. Voor de vogels als braamsluiper, geelgors, kneu en zomertortel en vele andere is de combinatie van deze struik- en ruigtezones onontbeerlijk. Maar ook dagvlinders als bont dikkopje, landkaartje, oranjetip maar ook de kleine ijsvogelvlinder vliegen er graag rond.

De ontwikkeling beoogt dat naast elkaar zowel schraal grasland begroeiing ontstaat met soorten als margriet, gewoon biggekruid en knoopkruid, als ruigtekruiden in de aansluitende zoom. Deze zoom varieert in leeftijd tussen de 1-3 jaar en zal hierdoor ook een steeds wisselend bloemscala voortbrengen. In de éénjarige stroken komen naar verwachting kortlevende soorten als dolle kervel, heggendoornzaad en kruisbladwalstro tot bloei. In de 2-3 jarige stroken – dus de stroken die periodiek niet gemaaid worden – komen vooral tweejarige soorten tot bloei, o.a. zevenblad, valeriaan en geel nagelkruid.

De reeds aanwezige mantelzone kan vanwege de reeds aanwezige soortensamenstelling uit zichzelf nog enigszins opschuiven richting de zoomstrook. Om de onderlinge overgang zo divers mogelijk te maken is het van belang om bij het driejarig maaibeheer – inclusief ruimen van het maaisel steeds – bij dit maaien een onregelmatige soort zig-zag grens te creëren. Ter ondersteuning van dit driejarig ruigtestrook beheer is het gewenst op alle hoekpunten ervan een boom te planten (zie de bijgevoegde kaart). Voor de westzijde van dit terrein is dat op 25 m uit de grens met de aanwezige mantel twee zomereiken. Voor de zuidzijde betreft dat twee winterlindes. De hoekbomen worden eveneens geplant op 25 m uit de perceelsgrens, zodat ze niet hinderlijk staan bij het regelmatig uit te voeren maaibeheer.

Met de strategische plantlocatie van deze 4 bomen wordt bereikt dat in het veld steeds zichtbaar blijft hoe de fasering/locatie van de nieuwe zoomstrook gedurende de behoudsperiode plaats moet vinden. Voor details hiervoor wordt verwezen naar de navolgende paragrafen.

Inrichting en beheer schraalland, zoom en landschapselementen

In het voorafgaande is reeds duidelijk geworden dat er voor het nieuwe natuurterrein gestreefd wordt naar zowel een natuurlijke alsook landsschappelijk passende groenvoorziening. Hierna komen details en fasering in beeld die hiertoe noodzakelijk zijn.

Schraalland

Omdat het perceel verrijkt is met voedingsstoffen is het nuttig het huidige wintergraangewas komende zomer te oogsten. Vervolgens is het zaak dit perceel niet met een groenbemester in te zaaien. Indien dit 'landbouwtechnisch' niet past kan ervoor worden gekozen om met een minimale zaadhoeveelheid van een wintergraan ervoor te zorgen dat voldaan wordt aan de erosie-verplichting. Uiteraard mag er geen enkele vorm van bemesting meer plaatsvinden.

In het seizoen 2014 wordt vervolgens op dit nog steeds onbemeste perceel maïs geplant. Er dient een ras te worden gekozen dat vroeg in het seizoen geplant kan worden, maar vooral ook een ras dat vroegrijp/oogstbaar is. Bij de oogst van dit gewas moet de maaihoogte zo kort mogelijk boven de grond plaatsvinden, zodat er zoveel mogelijk biomassa wordt afgevoerd. Na de oogst van dit snijgewas – bij voorkeur wordt het perceel tot een maximale diepte van 12 cm geploegd – wordt het zaaiklaar gemaakt. Hierna wordt een schraalgrasland zaadmengsel (B3 – samenstelling schapegras; roodzwenkgras; gewoon struisgras in een lage zaaiahoeveelheid van maximaal 40 kg/ha) ingezaaid.

Dit grasmengsel wordt, alvorens te zaaien, vermengd met zaad van algemeen voorkomende kruidensoorten van autochtone herkomst, zoals gewoon knoopkruid, grasklokje, margriet en biggenkruid (toevoeging ieder 500 gram per de benodigde 50 kg zaaizaad grasmengsel voor het gehele te behandelen perceel).

Vanaf 2015 wordt jaarlijks:

1e maaibeurt

1x gemaaid in de periode dat de grassen vol in bloei staan, medio half juni dus. Hierbij wordt al het maaisel gehooïd/afgevoerd. Er blijven bij deze maaibeurt (en ook bij alle volgende maaibeurten) stroken gewas staan van minimaal 2m breed verspreid over het perceel. De totale lengte van deze stroken bedraagt 300 m voor dit perceel gras van 2.46 ha.

2e maaibeurt

De tweede maaibeurt vindt plaats rond 15 september. De datum keuze is afhankelijk van de groeiomstandigheden. De ultieme keuze wordt vooral bepaald door de eerste verkleurings aanzetten aan de top van de blaadjes van de grassoorten. Zodra een van de gezaaide soorten aan de top de groen kleur verdwijnt moet het perceel, op de identieke wijze als bij de eerste maaibeurt - dus met behoud van dezelfde overstaande stroken - worden gemaaid. Ook hierbij moet het hooi weer in zijn geheel worden afgevoerd.

Aansluitend aan deze maaibeurt zou hooimateriaal van schraalterreinen in de omgeving, bijvoorbeeld van bloemrijke percelen van Natuurmonumenten, Limburgs Landschap en/of Staatsbosbeheer dun verspreid kunnen worden. De zaden uit dit

hooi kunnen een directe bijdrage leveren aan de soorten ontwikkeling van het perceel.

Nabeweiding (optioneel)

Het gehele schraal deel (uiteraard met uitzonering van de zomen) kan worden nabeweïd met een in te scharen kudde schapen of runderen. Dit kan plaatsvinden vanaf de periode oktober t/m december. Maximaal mogen 5 runderen/koeien of 25 schapen in die periode als standkudde worden benut.

Met name de drassigheid van het perceel moet bepalend zijn voor het dan niet (tijdelijk) nabeweïden van het perceel. Het deels vertrappen van het terrein kan geen kwaad, maar er moet uiteraard wel geen algehele beschadiging van de zode plaatsvinden en de resterende stroken mogen niet in zijn geheel worden kaalgevreten.

Zoom

De zoom is tweezijdig rond het perceel aan te leggen. De breedte ervan bedraagt rondom minimaal 25 m. De zoom is opgedeeld in 3 gelijkwaardige stukken A t/m C. De hoekpunten ervan worden gemarkeerd door 4 te planten bomen (zie de bijgevoegde kaart).

- Zoom A – maaien/afvoeren in 2015 – 2018 – 2021 – enz
- Zoom B – maaien/afvoeren in 2016 – 2019 – 2022 – enz
- Zoom C – maaien/afvoeren in 2017 – 2020 – 2013 – enz

Deze zomen mogen maar 1x/jaar in de maand augustus worden behandeld. Vanaf het zaaiklaar maken van het belendende schraalland in augustus/september 2015 blijft deze zoomstrook er dus onbehandeld bij liggen. Bij een mogelijke explosie van hardnekkige akkeronkruiden zoals akkerdistel, dienen uit oogpunt van nabuurschap deze overlastplekken met de bosmaaier vóór de bloei te worden gemaaid.

Markeer bomen

Ter markering van de grens tussen het schraalland en de zoom worden op de hoekpunten 4 bomen geplant. Het zijn aan de westzijde 2 zomereiken (*Quercus robur* maat 12/14) en 2 winterlindes (*Tilia cordata* 12/14) aan de zuidzijde. Deze bomen worden op iedere plantlocatie 25 m uit de grens met de mantel van het Savelsbosch geplant (zie ook de bijgevoegde kaart).

Bij het planten wordt deels geënte potgrond gebruikt en worden eveneens twee steunpalen inclusief twee boombanden per boom aangebracht. Om de twee jaar wordt eventueel noodzakelijke vormsnoei aan de bomen toegepast (dubbele toppen en zuigers verwijderen).

Gemengde scheerheg

Zowel langs de Savelsweg (110 m) alsook in het verbindingsstuk van deze veldweg naar de bosrand (170 m) toe wordt een gemengde scheerheg geplant. Deze bestaat uit de soorten veldesdoorn, beuk, haagbeuk, hazelaar en rode kornoelje. Er worden 4 struiken per strekkende meter geplant.

Deze haag wordt jaarlijks bij voorkeur in de periode augustus – september 1x geschoren waarbij het scheersel wordt afgevoerd.

De aanplant en ook het onderhoud van deze haag kan worden aangemeld in het GroenBlauweDiensten landschapsproject van de provincie Limburg.

